

KORZYŚĆ (221) *sb f*

-o- (29), -ó- (1); -o- : -o- *Mącz* (11 : 1).

sg N korzyść (24). ◊ *G* korzyści (37). ◊ *D* korzyści (1). ◊ *A* korzyść (71). ◊ *I* korzyścią (29). ◊ *pl* *G* korzyści (4). ◊ *A* korzyści (18). ◊ *I* korzyściami (2). ◊ *L* korzyściami (1). ◊ *G sg a. pl* korzyści (34).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Pożytek, zysk z czegoś; lucrum, praemium, quaestus Cn* (45) : Gdy sie broią pánowie/ á ludzi morduią/ To nawiętżze korzyści w ten czas oni [*diabły*] czuią. *RejWiz* 168, 172; *BielKron* 107v; á biaległowy/ iedneby sie nim brzydzyły/ á drugie miałto iney korzyści/ czyniłyby z niego sobie wielką komedią. *GórnDworz* Kk7v, Dd4v; *KochOdpr* B2v; Człowiek niewinny/ człowiek vprzémego Sercá [...]/ Który [...] Niefzuka z cudzą szkodą śwey korzyści *KochPs* 19; y wżyfcy brácia oni ná bitwách pozábijáni/ sobie śmierć á ludowi śwemu y Rzeczypołp: wolność/ y wybáwienie od tyránnow przynieśli. [...] Zadna ich korzyść do tego nie wiodłá/ y męstwá im onego nie czyniłá *SkarKazSej* 668b.

korzyść czego (5): *GórnDworz* O3; *KochPs* 41; álbo sie napręcáy *Poftáraycie*/ żeby mi álbo dáłá fwoie/ Albo żeby wróciłá támtó ferce moię: Bo go iednák korzyści nic nie będzie miałá/ Ielli nie weźmie kniemu záraz mégo ciála. *PudłFr* 50; *GórnRozm* Dv; *GrabowSet* E4v.

korzyść z czego (2) : Y s tego cechu [*ludzi hardych*] pan náłz [= *diabeł*] wielką korzyść miewa *RejWiz* 168v; *KochMuza* 25.

korzyść w czym [= z czego] (1): Cołz zá korzyść [*utilitas*] we krwi moiey/ poniewáz że z fchodzę ku fkáźie? *Leop Ps* 29/10.

W charakterystycznych połączeniach: korzyść cudza, (nie)wielka (nawiętsza) (5); *korzyści dostać, pragnąć, szukać; korzyść uczynić.*

Frazy: »co zá korzyść« = quae utilitas Vulg (5): *Leop Ps* 29/10; *KochPs* 41; *CzechEp* 64; Bo z rymów/ co zá korzyść króm prózného dźwięku? *KochMuza* 25; *GrabowSet* E4v.

»korzyść [*jest*] mała« (1): Dwie sobie szkodzi zazdrościwy dziála/ Y sfráluie sie/ bá y korzyść mała. *RejZwierc* 224v.

Zwrot: »mie(wa)ć korzyść« [szyk zmienny] (4): *RejWiz* 168v; á nędzni zálie ludzie/ máią tę korzyść fwey nędze/ iż sie fnich fmiac nie przyftoi *GórnDworz* O3; *PudłFr* 50; *GórnRozm* D2v.

Szereg: »pożytek, korzyść« (1): Nic trudnego/ nic ciężkiego od was nie profiemy: nie żadnego pożytku/ nie korzyści iákiey/ nie sławy/ nie dochodow/ nie dignitárstwá żadnego prágniemy *ReszPrz* 93.

Wyrażenie przyimkowe: »dla korzyści« (1): gdyż nie dla korzyści/ áni dla fwey sławy [...]/ ná oftre żelázá nieprzyiaćioł náćierał. *SkarKazSej* 667b.

Iron. (2):

korzyść z czego (1): Znaymy gdy nas Pan Bog karze/ Turkámi / Tátárámi/ Mołkwićinámi/ Heretyki: iłz to ielt korzyść niefzczęlná z grzechow náłzych *SkarŻyw* 560.

Zwrot: »coż mieć za korzyść [za co]« (1): Coz małz zá korzyść zá wżeteczne fpráwy? Tufzę ze w piekle nie lube zabáwy. *KlonKr* B2.

a. O dobrach materialnych przeliczalnych na pieniądze (20) : Winienem łprawiedliwość/ ále nie zřwá háńbą: Kto ią ná mnie wyćilka/ łowitey nagrody Ze mnie chce: y korzyści y zelzenia mego. *KochOdpr Cv*; którzy [zbójcy] on kléynot iego, ná nim lie nieznáiąc, korzyści w nim nieczuiąc [...] ná więtfzy žal, połamią, potłuką, wniwecz obrócą *JanNKar Cv*; Koftyrę nieřczyrego łákomřtwo vwodzi: A tylko fię łztukami y korzyścią chłodzi. *KlonWor 72*.

korzyść od kogo (1): Bo przedsię od Pigmeow korzyść byłaby tá/ Danoby zá kařdego chłopa korzec žytá. *KmitaSpit B2*.

korzyść za co (1): Ktemu zá pracą łwoię/ y robotę/ łtary zakon doczeřne miał korzyści *SkarŻyw 3*.

korzyść w czym [= za prace na czym] (1): Kiedy niebieřkie łofy ten świat podzielały/ Polřczne nawiętfzą korzyść w roli zořtáwiały *GostGospGroch kt*.

korzyść po czym (1): gdyř thák po Skárbie zákopánym/ iáko po łtudni zámkńionéy/ łudziom korzyści niemáľ żadnéy. *OrzQuin A4*.

W charakterystycznych połączeniach: korzyść doczesna, nawiętsza, niemála, opaczna; korzyści chcieć, nie ma; dla korzyści obiecować, udziałać, zagrabić; korzyść czuć, zostawiać; sprzedać na korzyść (3); korzyścią chłodzić się.

Zwroty: »mieć korzyść« [szyk zmienny] (3): *RejWiz 78*; Záłtáwi go po tym z gotowymi Rybámi/ á zořtoili łye do łpuřtu/ wielką będzie miał korzyść. *Strum K3v; SkarŻyw 3*.

»[czego] korzyść mieć« = *mieć w uřytkowaniu (1):* yesłize czo wzyał tham stąd pan stanysław abo nye, ma przyssyącz sam w pierwsse Roki przisle Blonskie yz tych rzeczy korzysczy nyma. *ZapWar 1550 nr 2666*.

»korzyść odnosić« (1): Iudałzowa družyná: Naprzod która proři NA BOGA, NA VBOGIE, łtąd korzyść odnoři *KlonWor 46*.

»wziąć korzyść« (1): Tráfiřzli stym ná látá wolné/ vřrzyřz że weřmieřz korzyść niemála tylé troie więtfzą niřlibyř z Rybámi Staw łpuřcił. *Strum Lv*.

Wyrażenie: »na spólną korzyść« (3): Pothem zeznal yřch łnymy pořpolu wkaliřchu dwye łkorze zamřchu vkradł [...] kthore thamze przedali na łpolna korziřcz. *LibMal 1550/156v, 1550/151v, 157*.

Szereg: »zysk i korzyść« (2): Zeby przyřtáli ná fałřz z wymą łwoią znáczną/ A z twym zyřkiem y z twoią korzyścią opáczną. *KlonWor 67, ded **3*.

Wyrażenie przyimkowe: »dla korzyści« (4): ieřliby kářdy z nas cudze pořyřtki do siebie chwytáľ y ciągnáľ coby iedno moęľ zágrabić dla łwey korzyści: iuřby tu bez pochyby towarřřtwo y łpołeczność łudzka łřwáńkować y przewroćić fię muřiałá. *KlonWor ded **3v, ded **3*.

~ *dla korzyści czego (1):* A tho vdzialáľ dlya korziřczy pyenyedzi thich, kthorą mv Mathiřz bill obyeczall, *LibMal 1548/143v*.

dla korzyści z czego (1): zeznal yřch łřwyzadecřtwo ye^{go} przecřywko řcheraffedinowy o 60 zlotich wyedzione yeřth fałřchiwe. A krziwá thich tho łřwyzathkow prziiřyegá [...] pořthwyerdzone, dla korziřczy kthorą ym łpyenyedzi omyenyonich yeřlibi ych prawem dořchedł obyeczowall *LibMal 1548/143v*. ~

b. O pořyřtkach moralnych (3) : A s tąd iego imię zacnie rořławi łye wřřędzie/ A to iemu tu ná Swięcie łkarb natrwáľfzy będzie. Tylkořci pewney korzyřci. *GroicPorzRej C4*.

korzyść kogo, czego [= w postaci kogo, czego] (2): *GrzegRóżn* H4v; Znał fię tefz ná zafrzałách Szátánłkich/ y vmiał znim woynę wieść/ á korzyści cnot Świętych/ z pokus iego doftáwác. *SkarŻyw* 353.

Fraza: »coż za korzyść« (1): Coż tedy zá korzyść będzie te⁸⁰ nowego Bogá/ gdyż żadne⁸⁰ dobrodźieyftwá nam nie vczyńił *GrzegRóżn* H4v.

2. *Lup, zdobycz wojenna lub złodziejska; manubiae Mącz, Calep, Cn; praeda, spolium Mącz, Cn; pannicularia, rapina Mącz; exuviae, praemium, spolia Cn* (176) : *LibLeg* 11/134v; *LibMal* 1553/173v; *RejWiz* 139; Poniewałz że ci niebyli fnámi/ niedamy im też nic z tey korzyści ktorązmy odbili *Leop* 1.Reg 30/22; y wybráli wfyfłtkie miáftá/ á bárzo wielką korzyść wynieśli. *Leop* 2.Par 14/14, 1.Reg 30/19, 26, 4.Reg 4/23, 2.Par 20/25, 1.*Mach* 10/87; Boleflaw ciągnął po nim puftończąc mu ziemię/ nábrawfzy fie wrocił fie z korzyścią [!] do domu. *BielKron* 347v; Krol Olbrácht wypráwił fie dofyc prętko przeciw Tátárom/ ale to nic nie płatno było/ gdyż z korzyścią wżli *BielKron* 400, 43 *marg*, 46, 56, 68, 178v (35); *KochSat* Cv; *manubialis pecunia*, Pieniądze ktore fie z korziści doftály. *Mącz* 209b, 209b; y zámordowáli w Szulfanie ztrzy fta mężow á wżákoż fie ná korzyści ich nie tárgnęli [*nec eorum ab illis direpta substantia est Vulg.*] *BudBib Esth* 9/15; Y będą wielbłády iych rozchwyceniem/ á mnoftwo dobytku iych korzyścią *BudBib Ier* 49/32, 1.*Par* 26/27, *Esth* 9/16, *Ps* 118/162; ná cudze domy náchodzą/ á tym obyczáiem álbo iáką korziść łowią polzeptem/ ábo milczkiem koftkami gráiąc *ModrzBaz* 36; Bo z korzyści by naobftfzey/ nikt rokofzy vczyć niemoże/ iedno rozboynik *ModrzBaz* 108, 103; *KochPs* 186; *SkarŻyw* 284, 560; *StryjKron* 185, 717, 747; *KochWz* 136; *ActReg* 73; Nieprzyaciél nád fzycią/ nie brónimy fie: korzyść wielką wrwał/ nie ścigamy go *OrzJan* 56; *WujNT Luc* 11/22, *Hebr* 7/4; *KmitaSpit* A3v; *SkarKaz* 156a; Radby iáko on Ianus miał y w tyle oczy/ Kiedy ná znaczną korzyść ćichuczeńko kroczy *KlonWor* 2, 17, 20, 22, 35.

korzyść czego [= z czego] (1): y vczyńił obwołány wyrok áby korzyść miáftá one⁸⁰ [...]/ wfzytká fzłá ná Páná Bogá *SkarŻyw* 502.

korzyść czego [= w postaci czego] (9): Zwyciężyli tedy Zydowie Amálechity/ y [...] tám wielką korzyść otrzymáli frebrá/ złotá/ fzat/ klenotow *BielKron* 31v, 89v, 95v, 173, 409v, 412, 424; *SkarŻyw* 503; [*Carz prekopski*] wielką korzyść ludu y dobytku wygnął *StryjKron* 737.

korzyść z kogo, z czego (6): *PaprPan* V2v; krol Sodomłki/ dáwał mu zá onę pracę y zwycięftwo [...] korzyść zoney woyny *SkarŻyw* 284, 318, 502 *marg*; Więc przed Hetmáńłki namiot więźnie przywzodono/ Y korzyść z nieprzyaciól pobitych kładziono. *KochJez* A2v; *Calep* 638b.

korzyść po kim (1): *Pannicularia*, Korziść po yętych złoczincách/ to yeft/ wfziłtki ty dobrá które bywáyą záłtáne przy złoczincy gdy go ymuyá *Mącz* 276a.

W przeciwstawieniu: »korzyść ... strata« (1): Loktek [...] trapił ie kędy mógl/ thák Czechy iáko Niemce/ ták iż máłá korzyść wiefłzá ftrąte ná tym otrzymáli *BielKron* 367v.

W charakterystycznych połączeniach: *korzyść bogata, dobra, kosztowna, (nie)mała* (4), *obfita, pierwsza, równa, rozmaita, wielka* (25), *znaczna; korzyści dopuścić; szacowanie korzyści, szkoda, uczesnik, wielkość; do korzyści puścić; mieć się ku korzyści; korzyść da(wa)ć* (3), *kłaść, łowić, mie(wa)ć* (4), *należć, ochronić, odbić, pędzić* (2), *popłądrować, puszczać, przygnać, przynieść, rozdać, rozerwać, stracić, urwać, wybić, wygnąć* (4), *wynieść* (3), *wywieść* (4), *zatrzymać, zostawić; dar z korzyści,*

dziesięcina; z korzyści dać (2), dostać się, nabrać, niedostawać, poświęcać, weselić się, wziąć (3), zarzezać; na korzyść chciwy; na korzyść kroczyć, targnąć się (2); zmierzać po korzyść; z korzyścią ciągnąć, (na)wrócić się (wracać) (11), (przy)jechać (3), przyjść (3), uciekać, ujść (2), wyjść, zagnać; zostawić przy korzyści.

Zwroty: »korzyści dostać; korzyść otrzymać, odzierać« = *capere spolia, beneficia consequi Vulg* [szyk zmienny] (9; 9 : 2): Będą fie wefelić przed thobą [...] / iáko fie więc ráduią zwycięźczy doftawfiy korzyści [*capta praeda*] / á gdy fie dzielą lupy. *Leop Is* 9/3; *BibRadz* 1.*Mach* 11/48, 2.*Mach* 8/20; przeto fzi á záftąpili Wolfkim / porázili ie y korzyść wielką odzierzeli *BielKron* 107, 31v, 87v, 109v, 112v, 114 (14); *Mącz* 265b, 336c; *RejZwierc* 163v.

»korzyść osiągnąć« (1): Piérchnęli wielowładni królowie / piérchnęli / A nieznáczni bogátą korzyść ośięgnęli. *KochPs* 97.

»korzyść przechowywać« (1): Ieden krádnie / á drugi korzyść przechowywà: Y ták oná družyná wespół fię zdobywa. *KlonWor* 35.

»rozdzielić (a. rozdzielać, a. podzielić) korzyść; dzielić się korzyścią« = *praedas dividere Vulg; spolia dividere PolAnt* [szyk zmienny] (4; 1): *Leop* 2.*Mach* 8/30; *BielKron* 18v, 43; Rzekł nieprzyaciél / pogonię / dogonię / podzielię korziści *BudBib Ex* 15/9, *Is* 9/3.

»korzyści szukać« (4): Iuż bowiém nie idzie nam o ziemię Rušką z Tátáry / którzy tylko korzyści iákiéy nie królestwá fzukáią *OrzJan* 100.

»(za)brać (a. pobrać, a. pobierać), wziąć korzyść; nabrać korzyści; z korzyści wziąć, nabrać; korzyść wzięta« = *sumere spolia Vulg; diripere praedam, ferre de spoliis PolAnt* [szyk zmienny] (13 : 7; 11; 2 : 1; 1): *tham vkradli Riřzyew kylka Alye on ftey korziřczy nycz nyewzyal LibMal* 1554/184, 1553/178, 1554/186v; *Leop* 2.*Par* 14/11, 1.*Mach* 5/35; Náieźdzał ná páńftwo oycowfkie wiele ludzi y korzyści pobieráiąc *BielKron* 104, 42, [84²], 89v, 100, 102 (23); *RejPos* 39v; *WujJud* 33v; *BudBib* 1.*Reg* 15/21, 2.*Par* 25/13, *Ez* 29/19; *Manubiae* – Korziřcz z nieprziaciela na wojnie wzieta. *Calep* 638b; *KmitaSpit* C5.

»korzyść zdobywać; na korzyść się zdobywać« (1; 1): *BielKron* 402; Bo fie y w niewolá dał dla niego poimáć / A niechciał fie iák infzy ná korzyść zdobywáć *PaprPan* Kv.

Szeregi: »(plon), łup, (a, i, to jest) korzyść; łup z korzyścią« = *spolium (et) praeda Vulg, PolAnt; praeda ac manubiae Mącz* [szyk 12 : 2] (13; 1): Nabráli tedy łupow á korzyści wiele. *Leop* 2.*Par* 14/11, *Is* 10/6; *Mącz* 209b, 313d, 317b [2 r.], 346a, c, 409d; *BudBib Ez* 29/19; *StryjKron* 752; *OrzJan* 98; *JanNKarKoch* F2.

»plon, (i) korzyść« (2): *PowodPr* 8; [Tatarzyn] Dla plonu / dla korzyści niecnotę fwą płodzi: Morduie / pali / we krwi Chrześciáńfkiey brodzi. *KlonWor* 30. [Ponadto przy innym szeregu 1 r.].

W przen (6) : Ktory pozofťanie w mieřcie tym zdechnie morem / [...] á ktory wynidzie [...] / żyw zořthánie / á duřzá iego będzie mu zá korzyść [*spolium*] iego. *BibRadz Ier* 21/9; *BudBib Ier* 45/5; *KochFr* 110; *KlonFlis* F2v.

korzyść z kogo (1): A ná ten czás / miłofci / zemnie korzyść twoiá. *KochFr* 110.

Zwrot: »wziąć korzyść« (1): Nocną ciemność oświecił światłem wćielzonym / gdy z śmierci ocucił będąc iuż wkrzeřzonym / Mocarzá pyřznego / mocą fwą zwyciężył / y wziął korzyść iego. *ArtKanc* F4.

a. O człowieku ujętym, wziętym do niewoli; *praeda Vulg; spolia PolAnt (4) : KochSat C; BudBib Zach 2/9; Wízytkom ia to widziálá/ iáko we zwierćiedle/ Ze z korzyści fwey [= Heleny] niemiál dłuigo fie wefelić KochOdpr B.*

Szereg: »wydartek a korzyść« (1): áby były wdowy wydártkiem á korzyścią ich [ut essent viduae praeda eorum]/ á lierothy áby zdzieráli á łupili. Leop Is 10/2.

b. *Łup zwierzęcia drapieżnego; tu w przen (1) : Lwiczek Iudá/ ná korzyść wftąpiłes fynu moy/ odpoczywáiąc/ fłóżyłes fie iáko Lew/ á iáko Lwicá? BielKron 18v.*

Synonimy: 1. pożytek, zysk; 2. łup, plon, wydartek, zdobycz.

Cf SKORZYŚĆ